

## KAJIAN PELANGGARAN PRINSIP KERJASAMA GRICE DALAM RANCANGAN MUZIKAL LAWAK SUPERSTAR (2019)

Wan Azni Wan Mohamad<sup>i</sup>, Nur Faraliana Mohd Yusoff<sup>ii</sup>, Nor Hayati Abd Ghani<sup>iii</sup> & Fauzilah Md Husain<sup>iv</sup>

<sup>i</sup>Guru bahasa, Pusat Pengajian Bahasa, Literasi dan Terjemahan, Universiti Sains Malaysia, azni@usm.my

<sup>ii</sup>Guru bahasa, Pusat Pengajian Bahasa, Literasi dan Terjemahan, Universiti Sains Malaysia, faraliana@usm.my

<sup>iii</sup>Guru bahasa, Pusat Pengajian Bahasa, Literasi dan Terjemahan, Universiti Sains Malaysia, hayati@usm.my

<sup>iv</sup>Pensyarah, Pusat Pengajian Bahasa, Literasi dan Terjemahan, Universiti Sains Malaysia, fauzilah@usm.my

### Abstrak

Bahasa merupakan alat komunikasi penting dalam interaksi seharian. Komunikasi berkesan semasa perbualan bergantung pada kerjasama antara pihak yang terlibat untuk menghasilkan tuturan yang mudah difahami dan dapat diterima. Kejayaan berkomunikasi dapat dianalisis menggunakan pelbagai prinsip berkaitan tatacara perbualan. Prinsip-prinsip tersebut menggariskan syarat yang perlu dipatuhi oleh pihak yang terlibat dalam perbualan untuk memastikan kelancaran komunikasi. Salah satunya ialah Prinsip Kerjasama Grice (1975). Menurut Grice, pihak yang terlibat dalam perbualan akan dapat berkomunikasi dengan baik apabila mereka mematuhi prinsip kerjasama yang meliputi empat maksim, iaitu maksim kuantiti, kualiti, relevan dan cara. Interaksi semasa perbualan akan menjadi kurang lancar sekiranya peserta gagal mematuhi maksim-maksim tersebut. Tujuan kajian ini adalah untuk meneliti pelanggaran maksim Prinsip Kerjasama Grice oleh peserta rancangan hiburan baharu realiti Muzikal Lawak Superstar (2019) semasa persembahan mereka. Penelitian ini menggunakan pendekatan kualitatif dengan menganalisis perbualan persembahan peserta. Data perbualan peserta diperoleh daripada dua episod rancangan tersebut yang telah disiarkan di saluran televisyen Astro Warna bermula pada bulan Jun 2019. Data yang dianalisis meliputi persembahan 14 kumpulan lawak yang bertanding dan pengacara dalam rancangan tersebut. Kaedah penelitian meliputi memuat turun data daripada laman sosial YouTube, mentranskripsi perbualan peserta semasa persembahan dan menganalisis serta mengklasifikasikan perbualan berdasarkan empat maksim Grice. Penelitian dilakukan oleh tiga orang penyelidik. Hasil kajian menunjukkan berlaku pelanggaran prinsip kerjasama yang meliputi keempat-empat maksim, iaitu maksim relevan, kualiti, kuantiti dan cara.

Kata kunci: *prinsip kerjasama grice, pelanggaran, maksim, muzikal lawak superstar (2019)*

### 1.0 PENGENALAN

Kelancaran proses komunikasi antara pihak yang terlibat dalam perbualan dan pencapaian matlamat komunikasi bergantung pada kerjasama peserta perbualan. Peserta perbualan hendaklah menunjukkan kesanggupan dan kebolehan berkerjasama untuk memastikan kelancaran perbualan. Prinsip Kerjasama Grice (1975) adalah salah satu prinsip yang berkaitan dengan tatacara berkomunikasi yang menggariskan perkara yang harus dikatakan oleh peserta perbualan untuk kejayaan komunikasi. Prinsip ini menerangkan cara peserta perbualan bekerjasama untuk memberikan maklumat yang cukup, benar, relevan dan jelas. Prinsip kerjasama ini antara sebahagian prinsip kesantunan berbahasa yang membolehkan peserta sesuatu perbualan berkomunikasi dengan anggapan bahawa peserta lain bersedia untuk bekerjasama. Menurut Grice sumbangan yang diharapkan daripada peserta perbualan adalah yang bersesuaian dengan perkara yang diperlukan, tujuan dan arah percakapan yang sedang berlangsung.

Prinsip kerjasama Grice (1975) memiliki empat maksim, iaitu maksim kualiti, kuantiti, relevan dan cara. Maksim-maksim Grice dapat melancarkan perbualan apabila wujud kerjasama dalam komunikasi. Maksim kualiti menekankan kejujuran tuturan peserta semasa perbualan. Peserta perbualan yang patuh kepada maksim kualiti bekerjasama memberikan maklumat yang diyakini benar dan tidak menyatakan sesuatu yang kurang pasti kebenarannya. Maksim kuantiti berkaitan dengan pemberian

maklumat yang secukupnya untuk kelangsungan sesuatu interaksi. Maksim relevan pula berhubungan dengan memastikan tuturan adalah berkaitan dengan tujuan interaksi. Menurut maksim keempat, iaitu maksim cara, tuturan peserta perbualan harus mudah, jelas, teratur dan singkat untuk menghindari ketidakjelasan dan makna ganda.

Kegagalan peserta perbualan mematuhi maksim Grice merupakan pelanggaran tatacara perbualan yang berkesan dan berkemungkinan menggagalkan matlamat sebenar perbualan. Kegagalan bekerjasama antara dua pihak atau pelanggaran prinsip kerjasama mungkin berlaku dalam situasi seseorang peserta perbualan sengaja tidak memberikan maklumat yang benar atau menyampaikan maklumat yang tidak mencukupi. Pelanggaran juga berlaku apabila peserta perbualan memberikan maklumat yang tidak relevan atau kurang jelas berkaitan dengan perbualan.

Pelanggaran tatacara perbualan disebabkan oleh beberapa faktor tertentu. Antaranya adalah untuk mewujudkan kesan jenaka. Pengkaji wacana jenaka mendapati bahawa pelanggaran maksim Grice yang berlaku semasa berjenaka bertujuan mewujudkan salah faham yang dapat memberikan kesan komedi (Attardo, 1991; Chaipreukkul, 2013; Hu, 2012).

Beberapa kajian tentang pelanggaran prinsip kerjasama Grice telah dibuat yang melibatkan bahan kajian yang berbeza. Antaranya adalah kajian yang dibuat tentang pelanggaran prinsip kerjasama dalam iklan di majalah (Riyanti & Sofwan, 2016), rancangan bual bicara (Esterani Zebua, Dwi Rukmini & Mursid Saleh, 2017; Olutayo (2015); Wei dan Wenfeng, 2015), filem (Nurfawati & Yugafati, 2018; Wibisono, 2017) dan rancangan hiburan berbentuk komedi (Andresen, 2014; Chaipreukkul, 2013; Hu, 2012).

Riyanti and Sofwan (2016) yang membuat kajian tentang iklan dalam majalah *Her World* mendapati pelanggaran kesemua empat maksim dan maksim Grice yang kerap dilanggar ialah maksim kualiti. Wibisono (2017) mengkaji pelanggaran terhadap maksim Grice yang dilakukan oleh pelakon utama dalam filem berbahasa Mandarin *Liang Zhu*. Menurut hasil kajiannya pelanggaran maksim mengakibatkan antaranya tuturan yang tidak jelas dan salah faham.

Olutayo (2015) yang mengkaji wacana tiga rancangan bual bicara Bahasa Inggeris yang popular di Nigeria mendapati yang pelanggaran maksim kualiti sering berlaku. Satu lagi kajian rancangan bual bicara dilakukan oleh Esterani Zebua, Dwi Rukmini, dan Mursid Saleh (2017). Kajian ini bertujuan mengkaji sebab pelanggaran maksim Grice oleh tetamu lelaki dan wanita rancangan bual bicara *Ellen DeGeneres*. Hasil dapatan kajian menunjukkan pelanggaran maksim kuantiti sering dilakukan oleh para tetamu lelaki apabila mereka memberi maklumat yang lebih daripada yang diperlukan. Menurut Esterani Zebua, Dwi Rukmini, dan Mursid Saleh (2017), hal ini berlaku kerana tetamu berkenaan ingin memuaskan hati penonton dan juga ingin memberi kepastian kepada sesuatu maklumat bagi menghindari pemikiran negatif penonton. Tetamu lelaki dan wanita didapati melanggar maksim kualiti apabila ingin menyembunyikan perkara sebenar dan kadangkala mereka sengaja bercakap bohong untuk menceriaikan penonton atau membuat penonton ketawa. Tetamu wanita didapati sering melanggar maksim relevan untuk mengelak daripada berbincang tentang sesuatu isu.

Hu (2012) dalam kajian rancangan komedi *The Big Bang Theory* mendapati yang perlanggaran maksim Grice boleh menimbulkan salah faham yang menghasilkan situasi komedi. Chaipreukkul (2013) pula mengkaji perlanggaran prinsip kerjasama Grice dan teknik retorik yang digunakan dalam rancangan komedi Bahasa Inggeris *The Big Bang Theory*. Hasil kajiannyamenunjukkan yang perlanggaran maksim Grice telah menghasilkan kesan komedi berdasarkan gelak ketawa penonton. Anderson (2014) mengkaji bagaimana perlanggaran maksim Grice digunakan untuk menghasilkan kesan komedi dalam siri *Community*. Kajiannya melibatkan lapan episod rancangan tersebut dan hasil kajiannya mendapati yang maksim kuantiti kerap dilanggar. Kajian ini menyimpulkan yang perlanggaran maksim bergantung pada pesonaliti pelakon.

Tujuan kajian kualitatif ini adalah untuk mengkaji sama ada berlaku perlanggaran maksim Grice, kekerapan perlanggaran maksim tertentu dan maksim yang kerap dilanggar semasa persembahan kumpulan lawak dalam rancangan baru Muzikal Lawak Superstar yang mula disiarkan pada bulan Jun 2019. Rancangan ini dipilih kerana rancangan komedi sebegini telah dapat menarik perhatian berjuta penonton daripada pelbagai peringkat umur. Tambahan pula, kebanyakan kajian yang dilakukan adalah berdasarkan rancangan Bahasa Inggeris. Kajian ini juga bertujuan untuk mengkaji fungsi atau sebab pelanggaran maksim oleh kumpulan lawak.

## 2.0 METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini adalah kajian kualitatif yang menggunakan Prinsip Kerjasama Grice (1975) yang menetengahkan empat maksim, iaitu Kuantiti, Kualiti, Relevan dan Cara. Kajian ini menggunakan *purposive sampling* dan menganalisis bentuk pelanggaran prinsip kerjasama menurut Grice. Data kajian diperoleh daripada persembahan peserta kumpulan lawak rancangan Muzikal Lawak Superstar (2019) di saluran televisyen Astro Warna. Triangulasi data dilakukan oleh tiga orang penyelidik untuk memastikan reliabiliti kaedah pengumpulan data.

Dalam kajian ini, Prinsip Kerjasama Grice (1975) diguna untuk menjawab persoalan berikut:

1. Berapa kerapkah berlaku perlanggaran maksim prinsip kerjasama Grice?
2. Apakah maksim yang paling kerap dilanggar?
3. Apakah fungsi perlanggaran maksim tertentu?

### 2.1 Kaedah Kajian

Kajian ini meliputi empat peringkat yang disenaraikan dalam Jadual 1.

**Jadual 1.** Kaedah pengumpulan data

Peringkat	Kaedah Pengumpulan Data
Peringkat Satu	Dua episod rancangan Muzikal LawakSuperstar (2019) dimuat turun daripada laman sosial You Tube.
Peringkat Dua	Perbualan peserta semasa persembahan untuk dua episode ditranskripsi. Setiap satu perbualan daripada mula sehingga akhir persembahan didengar dan diteliti. Semakan dilakukan berulang kali terhadap perbualan setiap peserta untuk memastikan tiada perbualan yang tertinggal ketika mentranskripsi perbualan.
Peringkat Tiga	Setelah data perbualan dikumpul, penyelidik mengenal pasti perbualan yang melanggar Prinsip Kerjasama Grice (1975). Data perbualan diklasifikasi dan dikod berdasarkan maksim relevan, kuantiti, kualiti dan cara. Tiga penyelidik yang terdiri daripada ahli akademik menyemak data untuk situasi yang sama.
Peringkat Empat	Perbincangan dilakukan oleh penyelidik untuk menganalisis kategori, kekerapan dan sebab pelanggaran.

## **2.2 Bahan Kajian**

Kajian ini menganalisis perbualan semasa persembahan 14 kumpulan peserta rancangan Muzikal Lawak Superstar (2019) yang diperolehi daripada laman sesawang YouTube. Rancangan yang bercorak komedi ini bermula pada bulan Jun 2019 dan disiarkan di saluran televisyen Astro Warna. Kajian meliputi dua episod yang telah berlangsung. Jumlah data perbualan yang dianalisis ialah 28.

## **3.0 PRINSIP KERJASAMA GRICE**

Berikut adalah empat maksim Prinsip Kerjasama Grice (1975) yang digunakan untuk menganalisis data kajian.

### **3.1 Maksim Kuantiti**

Maksim ini menuntut peserta perbualan memberikan maklumat yang diperlukan dan tidak memberikan maklumat yang tidak lengkap. Maksim kuantiti menekankan kepada sumbangan maklumat yang mencukupi dan maklumat tersebut tidak melebihi daripada apa yang diperlukan. Apabila peserta perbualan memberikan maklumat yang tidak mencukupi, tuturannya akan menjadi kurang jelas manakala jika dia memberikan maklumat yang berlebihan ia akan membosankan pihak lain. Oleh itu peserta perbualan harus menghindari daripada memberikan maklumat yang berlebihan atau tidak jelas supaya tidak berlaku pelanggaran maksim ini.

### **3.2 Maksim Kualiti**

Maksim kualiti bertujuan memastikan maklumat yang disampaikan tepat dengan fakta dan bukti yang menyokong maklumat tersebut. Peserta perbualan diharapkan ikhlas dalam menyatakan sesuatu. Maksim ini menekankan kebenaran maklumat yang disampaikan. Oleh itu peserta perbualan tidak harus memberikan maklumat yang salah atau berbohong.

### **3.3 Maksim Relevan**

Maksim relevan menekankan agar peserta perbualan menyusun pertuturan mengikut konteks perbualan. Pelanggaran maksim ini berlaku apabila tuturan peserta perbualan tidak berkaitan dengan perkara yang dibualkan oleh kedua-dua pihak yang berinteraksi.

### **3.4 Maksim Cara**

Maksim cara menekankan kejelasan tuturan. Peserta perbualan harus menyatakan sesuatu dengan jelas. Peserta perbualan harus memastikan yang tuturannya ringkas, teratur dan menghindari daripada menyatakan sesuatu yang kurang jelas dan kabur.

## **4.0 DAPATAN KAJIAN**

Berikut adalah analisis wujud pelanggaran maksim Grice yang terdapat pada persembahan pengacara dan peserta rancangan Muzikal Lawak Superstar (2019). Prinsip kerjasama yang dilanggar pada kedua-dua episod seperti dalam Jadual di bawah:

**Jadual 2.** Data Analysis

Kumpulan	Jenis Pelanggaran Maksim
Jborn	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Newborn	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Botak	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Tamanz	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Voices	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Sep	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Libra	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Heart	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Uni	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Wasap	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Bunga	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Kitawa	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Kroni	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti

Titans	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti
Pengacara	Kualiti
	relevan
	Cara
	Kuantiti

## 5.0 PERBINCANGAN

### 5.1 Batasan Kajian

Kajian ini hanya melibatkan dua episod daripada satu rancangan komedi yang dikaji. Oleh itu jumlah data perbualan mungkin tidak mencukupi untuk membuat satu kesimpulan atau andaian yang meluas. Kajian akan datang boleh melibatkan lebih banyak episod atau rancangan komedi. Kajian ini hanya menggunakan prinsip kerjasama Grice (1975) untuk menganalisis data. Kajian boleh dibuat dengan menggabungkan beberapa prinsip atau teori lain yang berkaitan.

## 6.0 KESIMPULAN

### 6.1 Implikasi Teoretis

Hasil penelitian kajian ini merupakan tambahan kepada rujukan dan dapat menyumbang kepada pengetahuan dalam bidang pragmatik. Kajian ini juga dapat menyingkap bagaimana pelanggaran maksim tuturan bahasa Malaysia boleh mewujudkan kesan jenaka.

### 6.2 Implikasi Praktis

Hasil kajian ini diharapkan dapat digunakan sebagai bahan pengajaran bahasa di sekolah menengah dan pusat pengajian tinggi untuk meningkatkan kefahaman pelajar tentang keberkesanan berkomunikasi. Pengajar dapat menerangkan tatacara perbualan untuk melancarkan proses komunikasi.

## RUJUKAN

- Andresen, N. (2014). Flouting the maxims in comedy: An analysis of flouting in the comedy series community.
- Attardo, S. (1990, August). The violation of Grice's maxims in jokes. In *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* (Vol. 16, No. 1, pp. 355-362).
- Chai-preukkul, L. (2013). A study of non-observance of Grice's cooperative principle found in humor discourse: A case analysis of the situation comedy *The Big Bang Theory*. *Humanities Journal*, 20(2), 223-249.
- Esterani Zebua, Dwi Rukmini, Mursid Saleh. 2017. The Violation and Flouting of Cooperative Principles in the *Ellen Degeneres* Talk Show. *Language Circle: Journal of Language and Literature*, 12(1), 103-113.
- Grice, H. P. 1975. "Syntax and Semantics." In P. Cole and J. Morgan. (eds.). *Logic and Conversation*. New York: Academic Press.
- Hu, S. (2012). An analysis of humor in *The Big Bang Theory* from pragmatic perspectives. *Theory and practice in language studies*, 2(6), 1185-1190.
- Nurfarwati, D., Anisa, S. N., & Yufatiati, R. (2018). THE ANALYSIS OF FLOUTING OF CONVERSATIONAL MAXIMS ON THE MAIN CHARACTERS IN "MOANA" MOVIE. *PROJECT (Professional Journal of English Education)*, 1(5).
- Olutayo, G. O. (2015). Cooperation and Politeness in Television Discourse. *World Journal of English Language*, 5(4), 1.

- Riyanti, R. R., & Sofwan, A. (2016). SPEECH ACT AND GRICE'S MAXIMS NON OBSERVANCE IN HER WORLD MAGAZINE ADVERTISEMENTS. *English Education Journal*, 6(2), 25-32.
- Wibisono, G. (2017). Pelanggaran Maksim Prinsip Kerja Sama Tokoh Utama pada Film 梁祝 (Liang Zhu) Sampek Engtay. *Jurnal Cakrawala Mandarin*, 1(2 Oktober), 57-63.

### **Biodata Ringkas Penulis**

**Wan Azni Wan Mohamad** Guru Bahasa DG44. Sarjana Bahasa Melayu dari USM dan Sarjana Muda Bahasa dan Linguistik Melayu dari UPM. Bertugas sebagai Guru Bahasa Melayu di PPBLT sejak tahun 2003.

**Nur Faraliana Mohd Yusoff** Guru Bahasa DG44. Sarjana Muda Sastera (Kepujian) Terjemahan dan Interpretasi dari USM. Bertugas sebagai Guru Bahasa Melayu di PPBLT sejak tahun 2008.

**Nor Hayati Abd Ghani** Guru Bahasa DG44. Sarjana Muda Bahasa Melayu dari USM. Bertugas sebagai Guru Bahasa Melayu di PPBLT sejak tahun 2007.

**Fauzilah Md Husain** pensyarah di Pusat Pengajian Bahasa, Literasi dan Terjemahan Universiti Sains Malaysia (USM), Pulau Pinang.